

УДК 323.28
JEL Classification: L83, Z30, Z31, Z32, Z38

DOI: 10.37332/2309-1533.2024.2.2

Гугул О.Я.,
канд. екон. наук, доцент,
завідувачка кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу,
Іванова С.С.,
викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ЕВОЛЮЦІЯ ТУРИЗМУ В ЄС В XXI СТ.

Huhul O.Ya.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., head at the department
of international tourism and hospitality business,
Ivanova S.S.,
teacher of the department of information and socio-cultural activities,
West Ukrainian National University, Ternopil

THE EVOLUTION OF TOURISM IN EU IN THE 21st CENTURY

Постановка проблеми. Вплив пандемії Covid-19, пов'язаної із особливостями і нормативно-правовими вимогами щодо перебування туристів, обумовив появу уваги до внутрішнього туризму всередині країн, регіонів, континентів, зокрема, в ЄС. Кліматичні, природні, культурні особливості, архітектурні пам'ятки країн-учасниць ЄС є дуже різноманітними, європейське населення все більше звертається до внутрішнього туризму в рамках територій Співтовариства. Окрім того, іноземні туристи віддають перевагу відвідуванню європейських країн, зокрема, в останні роки зростає попит на туризм до країн, які пропонують високу безпеку та мають відносно сталий розвиток соціально-політичний клімат. Становлення туризму в ЄС в різні періоди вирізнялось тими або іншими історичними тенденціями, його розвиток в XXI ст. супроводжувався такими суспільними явищами, як цифровізація, сталий розвиток тощо. Встановлення еволюційних складових туризму в ЄС в XXI ст. дозволить забезпечити розвиток теоретичної бази дослідження за вказаною проблематикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо історичного розвитку туризму в ЄС, в тому числі в XXI ст., досліджувалось в роботах науковців як в площині висвітлення окремих аспектів туристичної діяльності, так і на загальному рівні. Зокрема, можна виділити дослідження: Дж. П. Андрес та співавторів [1], Н. Феррер-Рока та співавторів [2], Р. Бургіссер та Д. Ді Карло [5] (програмні засади становлення туризму в ЄС в XXI ст.); А. Трстеняк та співавторів [9], Ф. Бассі та Дж. А. М. Мартін [4], Ф. Бассі та Дж. Г. Діас [3] (еволюційні аспекти сталого туризму в Співавторстві); А. Санчез-Байон [6], А. Сасеану та співавторів [7] (програмні аспекти впровадження цифровізації у розвитку туризму в ЄС). Хоча на нинішньому сформувалась певна база теоретико-емпіричних досліджень, є потреба представлення системного підходу до визначення еволюційних складових в даній сфері.

Постановка завдання. Мета статті – визначення еволюційних напрямів розвитку туризму в ЄС в XXI ст. Для досягнення вказаної мети встановлено низку завдань, серед яких: систематизація еволюційних напрямів даної категорії; характеристика виокремлених складових і оцінювання їх розвитку на даному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведемо визначення основних напрямів еволюції туризму в ЄС в XXI ст., визначених в положеннях основних підходів та за даними аналітичних звітів.

По-перше, важливим аспектом еволюції туризму в ЄС є розробка та впровадження програмних та нормативно-правових засад розвитку туристичної діяльності на різних рівнях його організації.

Туризм вперше входить до порядку денного ЄС у середині 1990-х років і став пріоритетом для інституцій ЄС головним чином через те, що внесок туризму в працевлаштування набуває актуальності. У 1999 р. Європейська комісія представила повідомлення «Підвищення потенціалу туризму для зайнятості», висновки якого були включені до порядку денного засідання Ради із внутрішнього ринку. В рамках вказаного повідомлення була підкреслена важливість кращої інтеграції потреб сектору туризму із інфраструктурними можливостями інших секторів економіки Співтовариства. За твердженням Н. Феррер-Рока та співавторів [2], у той час основна увага була спрямована на посилення координації ініціатив та просування синергії для використання потенціалу туризму як сектору для забезпечення робочих місць у ЄС з метою досягнення 11,5 мільйонів робочих місць до 2009 року.

Визначено, що у цьому повідомленні також підкреслюється спроможність туризму забезпечити більшу згуртованість між європейськими регіонами, включаючи найбільш периферійні райони Союзу, і вперше зазначається допоміжна роль, яку ЄС повинен відігравати у створенні умов, сприятливих для сталого розвитку в туризмі [1].

Як свідчать матеріали дослідження Дж. П. Андрес та співавторів [1], Європейська комісія (через це повідомлення) також заявляє про необхідність узгодженої довгострокової стратегії, заснованої на зближенні поглядів на підвищення конкурентоспроможності європейського туризму в інтересах зростання та зайнятості, яка повинна включати багаторічну туристичну (рамкову) структурну програму, яка могла б: дозволити створення основних необхідних операційних інструментів; яка повинна гарантувати, що всі зацікавлені сторони, незалежно від рівня їхньої відповідальності, зможуть зробити свій відповідний внесок через систему, яка дозволить відкрите обговорення спільних цілей, обмін знаннями, заохочення інновацій та більшу прозорість і якість планування та законодавства.

Також у 1999 р. Рада Європейського Союзу прийняла висновки Європейської комісії, визначаючи важливість кращої інтеграції потреб туристичного сектору до політик розвитку інших інфраструктурних супутніх секторів Співтовариства та закликаючи держав-членів тісно співпрацювати в рамках їхніх відповідних сфер компетенції, з орієнтиром на принцип субсидіарності. Визначалось, що таке партнерство націлене на підтримання рівня зайнятості в туризмі та супутніх секторах в регіоні.

За результатами повідомлення 1999 року, а саме позитивної реакції Ради, Парламенту та Комітету регіонів на цей документ, Європейська комісія в 2001 р. опублікувала нове повідомлення, в якому вперше пропонується оперативна основа та заходи для стимулювання в ЄС індустрії туризму. Вказаний документ мав назву «Спільна робота для майбутнього європейського туризму», це повідомлення передбачає застосування конкретних заходів для просування сталого, високоякісного туризму та конкурентоспроможного європейського туристичного бізнесу. В рамках даної ініціативи було запропоновано набір із дев'яти основних дій:

- включення туризму до політики та заходів Співтовариства;
- консолідація нового підходу до співпраці між зацікавленими сторонами туризму через метод відкритої координації (а саме через зміцнення Консультативного комітету ЄС з туризму, органу, створеного в 1986 році за рішенням Ради);
- посилення взаємодії з дестинаціями та їх представниками;
- мобілізація існуючих центрів компетенції та підтримки для розвитку знань та спостережень щодо розвитку туризму;
- сприяння доступу зацікавлених сторін до інструментів Співтовариства;
- розробка допоміжних рахунків для туризму та статистики;
- створення Європейського порядку денного XXI для туризму;
- розробка методичних документів (зокрема, щодо гармонізації критеріїв доступності місць для людей з обмеженими можливостями);
- застосування туристичних стратегій і заходів для подання заявок на членство, а також консультацій і тісної співпраці з іншими міжнародними органами [1].

Загалом, цей документ спрямований на консолідацію завдяки активній прихильності тих, хто відповідає за туристичну діяльність в ЄС, нового імпульсу для співпраці, отриманого з 1999 року, знову закликаючи до співпраці Європейський парламент, Економічний і соціальний комітет та Комітет регіонів. У 2003 р. Європейська комісія започаткувала «Основні орієнтири для стійкості європейського туризму», які передбачали декілька заходів для посилення внеску Співтовариства в стійкість європейського туризму та заклали основу для конституції Групи сталого розвитку туризму (відповідає за розробку детальної основи дій у сфері сталого туризму).

Як свідчать положення наукових досліджень (Р. Бургіссер та Д. Ді Карло [5], Дж. П. Андрес та співавторів [1]), в подальшому були ухвалені резолюції, програмні документи стосовно: оновлення європейського туризму і покращення співпраці на рівні всіх зацікавлених сторін (2006 р.); зміцнення внеску стійких практик у сприяння конкурентоспроможності Європи як найпривабливішого місця для туризму (2007 р.); регіонального розвитку туризму в межах прибережних регіонів, в тому числі сталого розвитку даних територій (2008 р.). Аналіз свідчить, що на рівні країн-учасниць ЄС туризм розглядається як основний вид економічної діяльності в Європі, але також (і незважаючи на його стійкість під час економічної кризи, що розпочалася в 2008 році) як вид діяльності, вразливий до різних типів явищ (виверження вулканів, землетруси, терористичні атаки, демографія тощо). Також була впроваджена Стратегія «Європа 2020», яка визначає пріоритет стосовно європейського лідерства у сфері міжнародного туризму, пов'язаний із територіальними багатствами та різноманітністю країн та регіону в цілому.

По-друге, наднаціональне регулювання туризму в ЄС здійснило поштовх до впровадження сталих практик в соціальній, економічній та екологічній сферах. Якщо соціально-економічні складові пов'язані із тим, що розвиток туристичних дестинацій впливає на ріст рівня зайнятості, покращення добробуту населення територій країн-учасниць ЄС, підвищення ВВП від функціонування зазначеного сектору, то екологічна складова передбачає заходи із зниження кліматичних змін внаслідок

скорочення викидів шкідливих речовин від діяльності суб'єктів туризму, захисту біорізноманіття на суші, у воді, енергоефективності, впровадження заходів із екологічного управління відходами тощо.

Важливою складовою екологічної сфери сталого туризму в ЄС виступає орієнтир на скорочення викидів CO₂ від спалювання енергії, виробленої із викопного палива, перехід до відновлюваних джерел енергетики. За справедливим твердженням, споживання енергії є необхідною умовою для збільшення доданої вартості в туристичному секторі. Це також означає, що дефіцит енергії може мати негативний вплив на додану вартість, зайнятість і доходи в секторі. Доходи від екологічних податків і зборів можуть бути використані для зменшення інших податків, забезпечуючи як покращення навколишнього середовища, так і позитивні економічні результати. Екологічні податки служать ключовим механізмом сприяння сталому розвитку та відіграють важливу роль у пом'якшенні негативних зовнішніх ефектів забруднення. Історичний зв'язок між економічним розвитком і зростанням викидів показує, що парникові гази безпосередньо пов'язані з економічним розвитком у ЄС. Хоча більшість розвинутих країн демонструють тенденцію до зниження викидів на душу населення, вони все одно виробляють більше викидів, ніж країни, що розвиваються. Однак розвиток веде до впровадження нових енергозберігаючих і низьковуглецевих технологій, які витісняють старі, енергоємні та вуглецевоємні технології. Враховуючи всі ці фактори, очікується, що зв'язок між стійкою додатковою вартістю та парниковими газами все ще буде позитивним. Зокрема, статистичні дані показують, що розвинені країни ЄС сприяють приблизно 53–61 % збільшення глобальних викидів парникових газів, а країни Європи, що розвиваються (не члени Співтовариства), приблизно 39–47 %.

Варто зазначити, що перехід до програмних засад сталого туризму в ЄС пов'язаний як із країнами, туристичними дестинаціями, які пропонують тури, відпочинок, так і з туристами, зокрема, їх готовністю до прийняття певних рамок відповідальної споживацької поведінки. Така поведінка формується як на індивідуальному рівні, так і під впливом пропаганди з боку держави, Співтовариства, громадських організацій, рухів та туристичних компаній.

В дослідженні Ф. Бассі та Дж. А. М. Мартіна [4] визначено, що країнами з найвищим відсотком «зелених» туристів, які найбільше прагнуть змінити свої звички під час подорожей і відпустки, є Румунія та Швеція. Країни з найнижчим відсотком «зелених» туристів, які не готові до змін, це Бельгія, Болгарія, Ірландія, Італія, Литва, Мальта та Португалія. При цьому, виявлено, що громадяни Мальти досить своєрідні, майже всі вони говорять, що вони готові змінити звички, щоб стати більш стійкими, але вони демонструють низьку підтримку конкретних заходів екологізації туристичних дестинацій. Румунія, Словаччина та Чехія належать до класів країн із найвищим відсотком громадян, які зобов'язуються бути екологічними під час подорожей чи відпустки. В дослідженні Ф. Бассі та Дж. Г. Діас [3] визначено, що в країнах Східної Європи (членах ЄС) малі та середні підприємства туристичного сектору не впроваджують практику циркулярної економіки і, загалом, навіть не мають наміру запроваджувати її найближчим часом. При цьому, великі туристичні дестинації та компанії націлені на сталий розвиток. Встановлено, що туристи зазначених країн (окрім Румунії, Чехії та Словаччини) демонструють дуже м'яке ставлення до практик сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Деякі країни, де туристичний сектор має важливий вплив на ВВП і зайнятість, такі як Греція, Португалія та Італія, відносяться до групи, громадяни яких не бажають дотримуватися екологічних дій під час подорожей.

Узагальнення результатів дослідження показали, що взагалі європейські туристи достатньо суттєво залучені до впровадження політики сталого розвитку в ЄС. Це означає, що інвестиції у підвищення стійкості туристичних напрямів і структур потенційно привернуть нових туристів і навіть підвищать їхню задоволеність. В рамках впровадження заходів політики сталого туризму дуже важливим для операторів у цьому секторі є орієнтир на досягнення глибших знань стосовно своїх реальних і потенційних клієнтів, а також щодо їхнього ставлення та значення, яке приділяється захисту навколишнього середовища. У той же час дуже важливо, щоб туристичні дестинації мали змогу повідомляти про свої досягнення в сфері сталого розвитку та практик циклічної економіки.

По-третє, важливим еволюційним напрямом розвитку туризму ЄС виступає впровадження інструментів цифровізації, які впливають на швидкість, якість обслуговування, комунікації на рівні постачальників туристичних послуг, постачальників супутніх послуг, туристів тощо.

Визначено, що як і в кожній екосистемі економіки та суспільства, цифровізація впливає на туризм і трансформує його. Цифрові платформи, онлайн-платежі, соціальні мережі, цифрові додатки, розумні технології, чат-боти, засновані на інструментах штучного інтелекту, датчики клімату є прикладами цифровізації, які використовуються у туризмі в ЄС. Європейська комісія приділяє пильну увагу цьому процесу для підтримання конкурентоспроможності, стійкості туристичного сектора в ЄС. Дослідження програмних засад розвитку ЄС показало, що у 2021 році Європейська комісія представила бачення цифрової трансформації Європи до 2030 року, яке мало назву «Цифрове десятиліття Європи», і яке передбачало розвиток чотирьох сфер, а саме: навчання та підвищення кваліфікації; безпечні та стійкі цифрові інфраструктури; цифрова трансформація бізнесу; цифровізація державних послуг. Вказана амбітна стратегія є дорожньою картою для цифрового переходу туристичного сектора в ЄС, який може принести користь усім зацікавленим сторонам.

З огляду на широкий спектр бізнес-можливостей, цифровізація сприяє розробці інноваційних моделей, рішень та екосистем, її інструменти відкривають нові ролі для споживачів і виробників, забезпечуючи шлях для стартапів і розширення існуючого бізнесу. При цьому, водночас реалізується задоволення попиту і пропозиції на ринку. Зважаючи на те, що мікропідприємства, малі та середні підприємства складають основну структуру бізнесу в туризмі ЄС, Європейська комісія розробляє та реалізує усі секторальні політики на рівні Співтовариства у тісній координації із заходами підтримки даного сектору підприємств. Фінансування ЄС, доступне для туристичного сектору, забезпечує подальшу підтримку підприємств вказаної категорії в площині впровадження новітніх цифрових технологій, які забезпечують розвиток.

З точки зору місцевих органів влади та організацій із управління дестинаціями, цифровізація допомагає зменшити вплив сезонних потоків на місцеві ресурси, інфраструктуру, транспортні системи та послуги, таким чином безперебійно та стабільно інтегруючи прибуття туристів. Це може бути особливо важливим для розвитку сільських і віддалених напрямів і екосистем. Як свідчать положення програмних документів, вказане також може допомогти підвищити вимірність і відстежувати тенденції, і зазначене може змінити ситуацію для стратегій сталого туризму на місцевому, регіональному, національному рівнях і рівнях ЄС.

Дослідження основних засад впровадження вказаного процесу [8] показує, що цифровізація може запропонувати відвідувачам персоналізований досвід, яким можна насолоджуватися до, під час і після відвідування. Вона також має потенціал надавати туристам інтегровану, просту у використанні дистанційну інформацію про послуги, пропозиції, карти, події, враження, наявну інфраструктуру, а також рівні стійкості та безпеки.

Аналіз наукових матеріалів (А. Сасеану та співавторів [7], А. Санчез-Байон [6]) свідчить, що ключовим фактором успіху для впровадження цифровізації є підготовленість зацікавлених сторін. Це залежить від рівня кваліфікації та систем управління, здатних створити синергію – між різними учасниками, жителями та відвідувачами, рівнями уряду, а також між секторами. Європейська комісія приділяє значну увагу допомозі у підвищенні кваліфікації та перекваліфікації робочої сили сектора туризму, зокрема щодо напряму розвитку цифрових навичок.

Дослідження програмних та аналітичних засад [10] показало, що туризм створює більше 10 % економіки та робочих місць в ЄС. Нові тенденції та ринки потребують термінової уваги, щоб зберегти цю позицію: цифровізація, зміна клімату або стійкість – лише деякі з них. Завдання та пов'язані з ними навички швидко змінюються, про багато професій, на які буде попит у 2030 році, навіть невідомо сьогодні. Брак кваліфікованого персоналу після COVID-19 створює додаткове короточасне навантаження на сектор. Пакт про навички в туризмі ЄС є інструментом для вирішення цих поточних і майбутніх викликів через тісну співпрацю між соціальними партнерами, системою навчання та освіти та державними органами. Виявлено, що Пакт про навички в туризмі ЄС встановлює бачення 12 цілей та індикаторів, які мають бути досягнуті до 2030 року по всій території ЄС, зокрема:

- удосконалення та розширення кваліфікації всієї робочої сили в сфері туризму;
- обізнаність і доступ до можливостей навчання для персоналу, який задіяний у сфері надання всіх туристичних послуг;
- більше практичного навчання та навчання за допомогою змішаних концепцій;
- збільшення навчальної діяльності на 40–80 % порівняно з поточними значеннями;
- виявлення нових навичок на ранній стадії та надання можливостей для швидкого навчання, щоб уникнути прогалин;
- утримання штатних працівників і залучення нових співробітників для роботи в туризмі;
- краща якість робочих місць – більш стабільні та краще оплачувані контракти завдяки вищій кваліфікації.

Виявлено, що стосовно інноваційних моделей управління туризмом, Європейська комісія підтримує мережі міст, які вже запровадили ефективні механізми або планують це зробити, підтримуючи тісні контакти та обмінюючись передовим досвідом. Крім того, однією з дій, визначених у Шляху переходу до туризму та Порядку денному ЄС для туризму до 2030 року, для підтримки цифровізації туристичних малих і середніх підприємств, мікропідприємств і дестинацій, є розробка основного переліку існуючих цифрових інструментів і практик. Європейська комісія за сприяння зовнішнього підрядника визначила перелік цифрових інструментів і практик, націлених на сприяння розвитку туристичних малих і середніх підприємств, мікропідприємств і дестинацій та інших зацікавлених сторін [8]. Зацікавлені сторони в туризмі (органи влади на різних рівнях, інвестори) мають вільний доступ до цього переліку, щоб підтримати їхні зусилля з розробки подібного цифрового інструменту чи практики для відповідних територій чи бізнесу.

Визначено, що усі цифрові розробки формуються навколо доступу до даних і стратегічного управління даними. Зокрема, поєднання історичних даних зі швидкими потоками часто неструктурованих даних у реальному часі (наприклад, потоки фотографій і відео, створених користувачами соціальних мереж) сприяє конкурентоспроможності та стабільності дестинацій. Вказані цифрові карти, фотоальбоми, відео дестинацій можуть бути викладені як на їх веб-сайтах, так і в

рамках акаунтах в соціальних мережах, в цифрових додатках. Окреме місце в просуванні інформаційних даних стосовно туристичних дестинацій належить такій цифровій технології як віртуальна реальність, яка за допомогою спеціальних засобів та технології дає змогу клієнту отримати враження від перегляду відео, на якому представлені певні туристичні об'єкти.

Що стосується управління доступом до даних, Європейська стратегія даних передбачає законодавчі заходи для створення необхідної всеосяжної структури управління для економіки, що базується на гнучкості даних, і для вирішення загальних проблем обміну даними між різними секторами та доменами (в тому числі між туристичним сектором та супутніми секторами). Стовпом цієї стратегії є Європейський закон про управління даними, запропонований Європейською комісією в 2020 році. Серед основних пріоритетів даний нормативно-правовий акт спрямований на створення загального, сумісного простору даних у всьому ЄС у стратегічних секторах для подолання правових і технічних бар'єрів для обміну даними. Тому Європейська комісія розглядає можливість створення простору даних ЄС для туризму. Дослідження програмних засад [8] свідчить, що у вересні 2021 року на рівні зацікавлених сторін (органи влади на різних рівнях, представники бізнес-середовища, представники IT-компаній) добровільно підготували кодекс поведінки для обміну даними в туризмі, вказане було націлено на те, щоб запропонувати вказівки та рекомендації для галузі при плануванні партнерства або контрактної угоди.

Висновки з проведеного дослідження. Розгляд основних напрямів розвитку туризму в ЄС в XXI ст. показав, що еволюція в даній сфері обумовлена суспільними трансформаціями, які відбувались з кінця XX і продовжують тривати у 20-ті роки XXI ст.

Першим еволюційним напрямом розвитку туризму в ЄС є розробка та впровадження програмних та нормативно-правових засад розвитку туристичної діяльності на різних рівнях його організації. Зазначений напрямок включає: програмні документи щодо посилення координації ініціатив та просування синергії для використання потенціалу туризму як сектору для забезпечення робочих місць у ЄС; програми стосовно підвищення конкурентоспроможності європейського туризму; програми відносно кращої інтеграції потреб туристичного сектору до політик розвитку інших інфраструктурних супутніх секторів Співтовариства (1999 р.); основа та заходи для стимулювання в ЄС індустрії туризму (2001 р.); резолюції, програмні документи стосовно оновлення європейського туризму і покращення співпраці на рівні всіх зацікавлених сторін, сталого розвитку в даній сфері (з 2006 р. по 2020 р.). Другим напрямом еволюції туризму виступає впровадження сталих практик в соціальній, економічній та екологічній сферах, яке відбулося внаслідок наднаціонального регулювання туризму в ЄС. Соціально-економічні складові сталого розвитку пов'язані із тим, що становлення туристичних дестинацій впливає на ріст рівня зайнятості, покращення добробуту населення територій країн-учасниць ЄС, підвищення ВВП від функціонування зазначеного сектору. При цьому екологічна складова передбачає заходи із зниження кліматичних змін внаслідок скорочення викидів шкідливих речовин від діяльності суб'єктів туризму, захисту біорізноманіття на суші, у воді, енергоефективності, впровадження заходів із екологічного управління відходами тощо. Третім важливим еволюційним напрямом розвитку туризму ЄС є впровадження інструментів цифровізації, які впливають на швидкість, якість обслуговування, комунікації на рівні постачальників туристичних послуг, постачальників супутніх послуг, туристів тощо.

Можемо констатувати, що перспективна євроінтеграція України передбачає можливість виникнення нових еволюційних напрямів становлення туристичної діяльності, обумовлених появою певних трендів та інновацій у обслуговуванні, партнерстві між суб'єктами підприємництва, науки та ІКТ різних секторів економіки.

Література

1. Andrés J. P., Ladeiras A. L., Culic D., Gini M. For a new EU Integrated Tourism Policy: Europe – 27 countries, one Destination. Lille : Epicah Interreg Europe, 2019. 78 p.
2. Back to the future: challenges of European tourism of tomorrow / Ferrer-Roca N., Weston R., Guia J., Mihalic T., Blasco D., Prats L., Lawler M., Jarratt D. *Journal of Tourism Futures*. 2021. Vol. 7. No. 2. P. 184-191. DOI: <https://doi.org/10.1108/JTF-10-2019-0114>.
3. Bassi F., Dias J. G. Sustainable development of small- and medium-sized enterprises in the European Union: a taxonomy of circular economy practices. *Business Strategy and the Environment*. 2020. Vol. 29. P. 2528-2541.
4. Bassi F., Martín J. A. M. Drivers of sustainable tourism in Europe: how to design efficient business strategies. *Quality & Quantity*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11135-023-01819-0>.
5. Bürgisser R., Di Carlo D. Blessing or Curse? The Rise of Tourism-Led Growth in Europe's Southern Periphery. *JCMS: Journal of Common Market Studie*. 2023. Vol. 61. P. 236-258. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13368>.
6. Sánchez-Bayón A. Digital Transition and Readjustment on EU Tourism Industry. *Studies in Business and Economics*. 2023. Vol. 18(1). P. 275-297. DOI: <https://doi.org/10.2478/sbe-2023-0015>.
7. Saseanu A. S., Ghita S. I., Albastroiu I., Stoian C.-A. Aspects of Digitalization and Related Impact

on Green Tourism in European Countries. *Information*. 2020. Vol. 11(11):507. DOI: <https://doi.org/10.3390/info11110507>.

8. The digital transition of tourism. *European Commission*. 2024. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/eu-tourism-transition/digital-transition-tourism_en (дата звернення: 10.06.2024).

9. Trstenjak A., Tomas Žiković I., Žiković S. Making tourism more sustainable: empirical evidence from EU member countries. *Environment, Development and Sustainability*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10668-023-04284-9>.

10. What is the Pact for Skills in Tourism. *Pantour*. 2024. URL: <https://nexttourismgeneration.eu/pact-for-skills-tourism/> (дата звернення: 10.06.2024).

References

1. Andrés, J.P., Ladeiras, A.L., Culic, D. and Gini, M. (2019), For a new EU Integrated Tourism Policy: Europe – 27 countries, one Destination, *Epich Interreg Europe*, Lille, France, 78 p.

2. Ferrer-Roca, N., Weston, R., Guia, J. et al. (2021), "Back to the future: challenges of European tourism of tomorrow", *Journal of Tourism Futures*, Vol. 7, no. 2, pp. 184-191, DOI: <https://doi.org/10.1108/JTF-10-2019-0114>

3. Bassi, F. and Dias, J.G. (2020), "Sustainable development of small- and medium-sized enterprises in the European Union: a taxonomy of circular economy practices", *Business Strategy and the Environment*, Vol. 29, pp. 2528-2541.

4. Bassi, F. and Martín, J.A.M. (2024), "Drivers of sustainable tourism in Europe: how to design efficient business strategies", *Quality & Quantity*, DOI: <https://doi.org/10.1007/s11135-023-01819-0>.

5. Bürgisser, R. and Di Carlo, D. (2023), "Blessing or Curse? The Rise of Tourism-Led Growth in Europe's Southern Periphery", *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 61, pp. 236-258, DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13368>.

6. Sánchez-Bayón, A. (2023), "Digital Transition and Readjustment on EU Tourism Industry", *Studies in Business and Economics*, Vol. 18(1), pp. 275-297, DOI: <https://doi.org/10.2478/sbe-2023-0015>.

7. Saseanu, A.S., Ghita, S.I., Albastroiu, I. and Stoian, C.-A. (2020), "Aspects of Digitalization and Related Impact on Green Tourism in European Countries", *Information*, Vol. 11(11):507, DOI: <https://doi.org/10.3390/info11110507>.

8. European Commission (2024), The digital transition of tourism, available at: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/eu-tourism-transition/digital-transition-tourism_en (access date June 10, 2024).

9. Trstenjak, A., Tomas Žiković, I. and Žiković, S. (2023), "Making tourism more sustainable: empirical evidence from EU member countries", *Environment, Development and Sustainability*, DOI: <https://doi.org/10.1007/s10668-023-04284-9>.

10. Pantour (2024), What is the Pact for Skills in Tourism, available at: <https://nexttourismgeneration.eu/pact-for-skills-tourism/> (access date June 10, 2024).

Гугул О.Я., Іванова С.С.

ЕВОЛЮЦІЯ ТУРИЗМУ В ЄС В XXI СТ.

Мета. Визначення еволюційних напрямів розвитку туризму в ЄС в XXI ст.

Методика дослідження. В роботі використано комплексний підхід, необхідний для збору, систематизації, характеристики ключових еволюційних підходів розвитку туризму в ЄС в XXI ст. Також застосовувався факторний аналіз, який потрібний для встановлення чинників виникнення визначених напрямів еволюції туризму. Із використанням статистичного методу визначено дані щодо впливу вказаних еволюційних напрямів на основні соціально-економічні, екологічні показники.

Результати дослідження. Висвітлено еволюційні аспекти становлення туризму в ЄС впродовж XXI ст. Визначено, що трансформації розвитку в даній сфері пов'язані із дією змін, що відбувалися в суспільстві в 90-і роки XXI ст. та до періоду другого десятиріччя XXI ст. Серед основних еволюційних напрямів виокремлено, зокрема: створення та впровадження нормативно-правової бази та програмних аспектів становлення туристичного сектору в межах різних організаційних рівнів (1999-2020 рр.); реалізація механізмів сталого розвитку (економічного, соціального і екологічного) в туризмі відповідно до норм наднаціонального регулювання; інтеграція засобів цифрової економіки у розвиток туристичної діяльності, яка сприяє покращенню якості, швидкості, рівню комунікаційного забезпечення.

Визначається, що євроінтеграційні процеси України можуть викликати появу інноваційних напрямів еволюції туризму в ЄС з огляду на виникнення нових тенденцій, механізмів організаційного управління процесами на рівні супутніх підприємств, з огляду на появу більш ефективних засобів цифровізації в сфері комунікації між підприємствами-партнерами, на рівні підприємств та клієнтів тощо.

Наукова новизна результатів дослідження. Набуло подальшого розвитку теоретичне забезпечення щодо визначення напрямів еволюції туризму в ЄС в XXI ст.

Практична значущість результатів дослідження. Представлені результати дослідження можуть бути застосовані при підготовці методичних та навчальних матеріалів, присвячених вказаній проблематиці.

Ключові слова: еволюція, напрями розвитку, туризм, ЄС, XXI ст., цифровізація, сталий розвиток, туристичні дестинації.

Huhul O.Ya., Ivanova S.S.

THE EVOLUTION OF TOURISM IN EU IN THE 21ST CENTURY

Purpose. The aim of the article is to determine the evolutionary directions of the development of tourism in the EU in the 21st century.

Methodology of research. A complex approach, which is necessary for the collection, systematization, and characterization of key evolutionary approaches to the development of tourism in the EU in the 21st century, was used in the article. A factor analysis was also used, which is necessary to establish the factors of the emergence of certain trends in the evolution of tourism. Data on the impact of the specified evolutionary directions on the main social and economic, ecological indicators were determined with the use of a statistical method.

Findings. The evolutionary aspects of the formation of tourism in the EU during the 21st century are highlighted. It was determined that the transformations of development in this area are related to the effect of changes that took place in society in the 90^s of the XXI century and to the period of the second decade of the 21st century. Among the main evolutionary trends, in particular: the creation and implementation of the legal framework and programmatic aspects of the formation of the tourism sector within various organizational levels (1999-2020); implementation of mechanisms of sustainable development (economic, social and environmental) in tourism in accordance with the norms of supranational regulation; integration of digital economy tools into the development of tourist activities, which contributes to improving the quality, speed, and level of communication support.

It is determined that the European integration processes of Ukraine can cause the emergence of innovative trends in the evolution of tourism in the EU in view of the emergence of new trends, mechanisms of organizational management of processes at the level of associated enterprises, in view of the emergence of more effective means of digitalization in the field of communication between partner enterprises, at the level of enterprises and customers, etc.

Originality. The theoretical support for determining the directions of the evolution of tourism in the EU in the 21st century has gained further development.

Practical value. The presented research results can be applied in the preparation of methodical and educational materials devoted to the indicated problems.

Key words: evolution, directions of development, tourism, EU, 21st century, digitalization, sustainable development, tourist destinations.